

Motion till riksdagen 2020/21:3207

av **Jessika Roswall m.fl. (M)**

EU och digitalisering

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att EU-medel inte ska betalas ut till medlemsländer som bryter mot rättsstatsprincipen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av samordnade insatser inom EU gällande beredskapslager och utdelning av vaccin med anledning av covid-19 och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om uppföljning inom EU-samarbetet efter utbildning av informations- och cybersäkerhet och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en säkerhetspolitisk bedömning av AI på EU-nivå och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en starkare europeisk digital inre marknad och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förstärkning av EU:s cyberförsvar och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Ett välfungerande EU är avgörande för Sveriges säkerhet och välbefinnande. Tack vare EU-medlemskapet kan Sverige påverka omvärlden och främja landets intressen i Europa och globalt på ett sätt som annars inte hade varit möjligt. Det är därför Moderaterna menar att EU är Sveriges viktigaste utrikespolitiska plattform. Den här motionen är dock avgränsad till frågor som rör EU:s arbete med rättsstatlighet och digitalisering. För en mer omfattande beskrivning av Moderaternas EU-politik hänvisas därför framför allt till de moderata motionerna Sveriges roll i världen, En utrikespolitik utifrån svenska intressen, Klimatpolitik för hoppfulla och En målstyrd och långsiktig hållbar migrationspolitik.

Coronapandemin har tydliggjort behovet av att länder på ett effektivt sätt kan samarbeta och diskutera över nationsgränserna om problem och lösningar. EU-samarbetet fungerar självfallet inte friktionsfritt, vilket var tydligt särskilt under coronapandemins första månader när ett antal EU-länder till exempel stoppade leveranser av kritisk skyddsutrustning. Men tack vare den plattform som EU utgör för gränsöverskridande diskussioner, beslut och regelverk kunde medlemsstaterna lösa den och andra svåra frågor mitt under pandemins kanske mest akuta skeenden. Något sådant hade varit långt mycket svårare – för att inte säga omöjligt – att göra utan EU-samarbetet.

Det är emellertid viktigt att dra lärdomar av svagheter i EU-samarbetet som pandemin har blottlagt och att arbeta för att åtgärda dessa. Det handlar många gånger om att förstärka och kalibrera redan existerande strukturer och det handlar mindre om att avhända sig nationell beslutskompetens på fler politikområden. Moderaterna menar att de nuvarande EU-fördragen stadgar en bra balans och att det är viktigt att EU-kommissionen ser det som en av sina kärnuppgifter att arbeta för att det gemensamma regelverket efterlevs och för att antagna beslut implementeras.

Detta gäller inte minst de fri- och rättigheter som varje EU-land i och med sitt medlemskap har förbundit sig att upprätthålla. I det sammanhanget är EU-fördragets bestämmelser om rättsstatsprincipen grundläggande. På grund av den negativa utvecklingen i ett antal medlemsstater, och det faktum att EU saknar tillräckligt kraftfulla och användbara verktyg för att markera mot detta, är det centralt att det snarast införs en mekanism som möjliggör stopp av utbetalningar från EU:s budget med anledning av att rättsstaten hotas. Om medlemsstater fortsätter att åsidosätta EU:s allra mest grundläggande principer och värden hotas på sikt både samarbetets legitimitet och funktionalitet. Det hotar därmed EU:s förmåga att hantera några av vår tids stora frågor såsom klimatförändringarna, gränsöverskridande brottslighet, migration, den allt hårdare globala konkurrensen och digitaliseringen.

Coronapandemin och dess följder för våra liv har visat hur viktigt det är med digitalisering av ekonomin och våra samhällen. Ny teknik har bland annat underlättat och möjliggjort för kontakter, arbete hemifrån och distansundervisning. På så sätt har många företag och centrala samhällsfunktioner kunnat hålla igång även under pandemins svåraste faser. Det råder inga tvivel om att digitaliseringen även kommer att vara en viktig motor för EU:s ekonomiska återhämtning och gröna tillväxt.

Den snabba tekniska utvecklingen på det digitala området innebär för länder, företag och personer både nya möjligheter och hot. Förhållningssättet till ny teknik skiljer sig dock markant mellan den fria världen och auktoritära regimer. I en sådan miljö är det svårt för Sverige att på egen hand hävda sig. Många av dessa frågor är av sådan vidd och karaktär att Sverige allena inte kan lösa dem. Sverige bör därför vara pådrivande för en ambitiös digital agenda i EU. Genom EU-samarbetet har Sverige en möjlighet att på riktigt påverka arbetet med att sätta europeiska och globala standarder inom det digitala området, vilka kommer att ha långtgående säkerhetspolitiska, samhällseliga och ekonomiska konsekvenser.

Rättsstatlighet i hela EU

Rättsstatsprincipen är en central del av EU-samarbetets värden, identitet och funktions-sätt. Detta inbegriper bland annat att yttrandefrihet och fria medier ska värnas, likaså att korruption ska bekämpas på ett resolut sätt och att domstolarnas oberoende upprätthålls. I ett tryggt Europa ska det vara en självklarhet att alla människors fri- och rättigheter

respekteras. Alla medlemsstater har genom sitt EU-medlemskap förbundit sig att leva upp till EU-fördragens bestämmelser, vilka inkluderar att respektera de mänskliga rättigheterna och rättsstatsprincipen. Det är även vad EU ställer upp som krav gentemot de kandidatländer som strävar efter EU-medlemskap.

EU-samarbetet förutsätter ömsesidig respekt och ömsesidigt förtroende mellan medlemsstaterna, bland annat för att medlemsstaterna delar lagstiftning och har ett relativt långtgående samarbete på till exempel det brottsbekämpande området. Det handlar även om att svenska medborgare och företag ska kunna räkna med att grundläggande fri- och rättigheter kan tillgodoses i hela EU.

Medlemsstater med regeringar som försöker urholka demokratin och rättsstaten ska mötas av tydliga konsekvenser. Antingen genom rättsliga påföljder, suspenderad rösträtt i ministerrådet eller genom att EU-medel inte betalas ut. Sverige ska fortsätta att fullt ut stödja de pågående EU-processer som kan leda till att rösträtten i EU dras in för de aktuella länderna, som i nuläget står under det så kallade artikel 7-förfarandet, ifall läget inte ändras till det bättre.

Granskningen av medlemsstaterna behöver emellertid utvecklas. Moderaterna förespråkar en ordning där enstaka medlemsstater inte längre ska kunna hålla varandra om ryggen i en strävan att skapa mer auktoritära styren i strid med EU:s gemensamma värden och regelverk.

Samtidigt innehåller den långtidsbudget som nu ligger på bordet inte tillräckligt tydligt definierade åtgärder för att hantera den växande problematiken med medlemsstater som bryter mot EU:s grundläggande regelverk. Regeringen har accepterat urvattnade formuleringar om hur rätten till bidrag även ska förenas med tydliga krav på respekt för rättsstaten. Vi moderater menar att ett svenskt godkännande av EU:s långtidsbudget för åren 2021–2027 bör villkoras med att det införs en ordning som möjliggör att med majoritetsbeslut i ministerrådet kunna besluta om att stoppa utbetalningar från EU:s budget till den medlemsstat som åsidosätter rättsstatsprincipen.

EU är ett samarbete för demokratier. Sverige ska vara en tydlig och stark röst för att rättsstatens principer tillgodoses i hela EU. Det är avgörande för att stärka säkerheten och undvika allvarliga konflikter på den europeiska kontinenten, men även i omvärlden då EU:s utrikespolitik på ett trovärdigt sätt kan driva på för mänskliga fri- och rättigheter när man lever som man lär.

Beredskapslager och vaccin

Coronapandemin har drabbat hela världen, EU och Sverige hårt. I vissa fall har det bidragit till att EU-samarbetet försvagats när medlemsländer konkurrerat om tillgången till materiel för skydd mot smittspridning och hantering av sjukvård. Men under en global pandemi måste EU förbli starkt.

Det är av avgörande vikt med transparens i upphandling av vaccin och att det förs en tydlig kommunikation mellan medlemsstaterna. Det bör inte ske en kapplöpning om resurser, utan i stället bör det ske en jämn fördelning baserat på behov i EU-länderna.

Det nya folkhälsoprogrammet EU4Health som EU-kommissionen har föreslagit för åren 2021–2027 ska stärka EU:s beredskap inför större internationella hälsohot genom lager av sjukvårdsmateriel för krissituationer samt en reserv av vårdpersonal och experter som kan rycka ut vid kriser i EU. Sverige är ett av de länder som har anmält intresse för att öppna upp ett beredskapslager. Det ställer vi oss moderater positiva till.

Beredskapslager i Sverige har sedan länge avvecklats och om man ser till grannlandet Finland var vi mycket sämre förberedda inför en kris i denna omfattning.

Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) menar att pandemin tydliggjort att försörjningen av vissa varor till Sverige kan störas så pass allvarligt att bristsituationer kan uppstå och betonar att det ”med kort varsel” kan inträffa helt andra och oförutsägbara händelser. Enligt FOI behövs det relevanta beredskapslager för att trygga Sveriges försörjning i utsatta lägen. Det gäller särskilt viktiga varor som är svåra att ersätta eller när inhemsk produktion inte är möjlig.

Trots uppmaningar från FOI agerar regeringen senfärdigt och väljer att tillsätta ytterligare en utredning. Konkreta beslut om åtgärder för att säkra en fungerande försörjningsberedskap skjuts dock på en odefinierad framtid bortom utredningsstadiet. Även om vi fortfarande befinner oss i en pandemi måste vi kunna blicka framåt och vidta åtgärder för att förhindra framtida kriser, exempelvis större cyberattacker.

Cybersäkerhet och utbildning

Behovet av europeisk samverkan är stort inom cyberområdet. Sverige som är ett ledande land inom digitalisering bör axla en större roll och vara pådrivande. Men så är inte fallet. I stället har EU drivit Sverige framför sig. Det var EU som krävde att Sverige, som sista medlemsland, skulle presentera en cybersäkerhetsstrategi. Över ett halvår efter lanseringen av den nationella cybersäkerhetsstrategin är det emellertid bra att regeringen har för avsikt att förbättra både den offentliga sektorns robusthet och myndigheternas förmåga att effektivt reagera på cyberattacker. Det är rätt riktning för ett säkrare digitalt svenskt samhälle. Moderaterna vill likväl se tydligare satsningar på utbildning, kompetens och att innovationskraften stärks genom europeiska samarbeten.

Regeringen har inlett arbetet med ett nationellt cybercentrum. Cybercentret bör öppna upp för möjligheter till samarbete med motsvarande organisationer i andra EU-länder. Ett flertal medlemsländer, däribland Danmark, Frankrike och Nederländerna, har redan upprättat nationella cybercentrum för att stärka den operativa förmågan inom cybermiljön. Det är centralt att även Sverige vidareutvecklar ett sådant centrum. För att uppnå avsedd effekt krävs att centret disponerar en egen budget och har ett starkt mandat att samverka med näringslivet samt kan utgöra knutpunkt i det nationella och internationella cybersäkerhetsarbetet.

EU:s bör även stärka sitt arbete med att bekämpa desinformation och cyberattacker, som syftar till att störa våra demokratiska processer och undergräva förtroendet för våra institutioner. Åtgärdsplanen mot desinformation ger bra vägledning i det arbetet. Det handlar om att stärka samarbetet för att upptäcka, förebygga och bekämpa angrepp och samtidigt stärka motståndskraften mot dessa hot. Det är av stor vikt att EU regelbundet ser över sitt arbete och vid behov uppdaterar åtgärdsplanen för att säkerställa en effektiv långsiktig strategi.

Kompetensbrist inom it och cyberförsvar

Utbildning är avgörande för att vi ska förstå växande och osynliga hot i vår omvärld. Risken för cyberattacker ökar och dess möjliga konsekvenser blir alltmer långtgående när centrala samhällsfunktioner digitaliseras i allt högre utsträckning. Det stora intresset i Sverige för cybersäkerhetsfrågor är en tillgång som bör tas tillvara. Utbildningar i

cybersäkerhet som erbjuds i Sverige är attraktiva, men utbildningsplatserna fylls till stor del av utländska studenter, vilka vid avslutade studier ofta vänder hemåt.

Om vi misslyckas med att utbilda fler som vill arbeta i Sverige efter studierna blir kompetensbristen svår att åtgärda, oavsett hur många utbildningsplatserna är. I det sammanhanget är det viktigt att uppmuntra ansökningar till befintliga utbildningar inom cybersäkerhet på svenska universitet och högskolor samt följa upp utvärderingen av EU:s program för internationellt samarbete och utbyte inom utbildning, ungdom och idrott, Erasmus plus. Vidare bör EU:s samarbeten med tredjeländer främja kompetensförmåga och driva teknikutvecklingen framåt.

Givet det faktum att majoriteten av utbildningsplatserna går till icke-EU-medborgare som efter avslutade studier inte stannar i Sverige bör fler vägar för att säkra den svenska kompetensförsörjningen övervägas. Risken är annars överhängande att kompetensbristen får inverkan på rikets säkerhet om vi inte kan garantera en effektiv ledning och personalförsörjning inom cybersäkerhet.

För att lyckas med det krävs jobbmöjligheter och uppmärksamhet kring frågor om cybersäkerhet. Moderaterna har påpekat bristerna under en längre tid, men välkomnar på ett övergripande plan regeringens arbete med ett nationellt center för cybersäkerhet, vilket vi sedan flera år har förespråkat. Moderaterna ser också positivt på att försvaret nu utbildar cybersoldater som ska stärka upp både försvarets och andra myndigheters cyberkompetens. I Försvarsmakten har 30 rekryter plockats ut för cybersoldatsutbildningen i Enköping som startades år 2020. Det är en början, men det finns definitivt potential och intresse av att utbilda fler.

Enligt it- och telekomföretagen kommer det att saknas 70 000 personer i it-branschen år 2022 om utvecklingen fortsätter som det ser ut nu. Enligt Säkerhets- och försvarsföretagens (SOFF) egen utvärdering är det än svårare att hitta kompetens som dessutom är säkerhetskunniga. Efter genomförd utbildning är det därför viktigt att se till att kompetensen bibehålls. En del examinerade cybersoldater får möjligen en heltidstjänst vid Försvarsmakten, men övriga bör plockas upp inom andra myndigheter och näringslivet.

Cyberförsvar blir en allt viktigare del av det internationella samarbetet. Det handlar i första hand om samarbete med Finland, men även med övriga nordiska länder, baltstaterna, andra EU-länder och Nato. Vi moderater följer utvecklingen och uppmanar regeringen att tillgodose de krav som ställs på en kvalitativ utbildning vad gäller alltifrån utrustning till personal.

Säkerhetspolitisk bedömning av AI

Sverige och EU bör ta en mer framskjuten roll inom AI och den alltmer digitaliserade världen för att förhindra säkerhetspolitiska och osynliga hot. Behovet av att stärka forskningen när det gäller både det militära och civila försvaret aktualiseras i ljuset av det försämrade säkerhetsläget och nödvändigheten i att stärka Sveriges försvarsförmåga. En relevant och hög kompetens när det gäller forskning och utveckling är en viktig komponent i de långsiktiga satsningarna på försvaret, som Moderaterna vill genomföra i syfte att bemöta ett försämrat säkerhetspolitiskt läge.

Moderaterna välkomnar EU:s AI-strategi som ämnar att adressera utmaningar samt bejaka möjligheter med den snabba utvecklingen av AI. Syftet med strategin är att skapa ett ekosystem av spetskompetens och förtroende genom att göra det möjligt för EU att bli den mest attraktiva, säkra och dynamiska digitala ekonomin i världen. Strategin

innehåller ett antal politiska åtgärder, bland annat mobilisering av privata och offentliga investeringar.

Vi moderater efterfrågar en tydlig dialog mellan stat, försvarsmyndigheter och försvarsindustri för att stärka Sveriges möjligheter att få ta del av avsatta EU-medel för försvarsforskning. Sverige ska vara aktivt i EU-samarbetet när det gäller nya teknologier som exempelvis AI. För EU är det centralt att förstå hur AI kan påverka Europa i säkerhetspolitiskt, samhälleligt och ekonomiskt hänseende.

Användningen av AI i produkter och tjänster kan ge upphov till risker som för närvarande inte uttryckligen behandlas i EU-lagstiftningen. Dessa risker kan bland annat vara kopplade till cyberhot. EU bör till fullo utnyttja de verktyg som står till dess förfogande för att stärka sitt faktaunderlag om potentiella risker i samband med AI-tillämpningar, exempelvis med hjälp av erfarenheterna från EU:s cybersäkerhetsbyrå (Enisa) för bedömning av AI-hotbilden.

För att kunna utnyttja de möjligheter som AI erbjuder bör EU utveckla och förstärka den nödvändiga industriella och tekniska kapaciteten. Så som anges i den europeiska strategin för data krävs det också åtgärder som gör det möjligt för EU att bli ett globalt nav för data. Den europeiska AI-strategin syftar till att främja Europas innovationskapacitet på AI-området och samtidigt stödja utvecklingen samt användningen av etisk och tillförlitlig AI i hela EU:s ekonomi. Vidare kommer AI med stor sannolikhet att ha en avgörande betydelse för effektiv vapentechnologi, modern krigsföring och cybersäkerhet.

Den pågående pandemin har dessvärre lagt en våt filt över pågående politiska processer. Sverige ska vara pådrivande för att EU inte tappar mark på AI-området, utan fortsatt arbetar utifrån en ambitiös digital agenda. Det kan bli avgörande för vår säkerhet redan i närtid.

Digital inre marknad och utbyggnaden av 5G

Att fortsätta utveckla EU:s inre marknad är centralt för både det svenska och europeiska välståndet. En verklig digital inre marknad kan ge svenska – och bevisligen innovativa och konkurrenskraftiga företag – större möjligheter att växa och utvecklas. Den skulle ytterligare stärka EU:s attraktionskraft som frihandelspartner och detsamma gällande EU:s mjuka makt på ett mer allmänt plan. Vidare skulle EU:s möjligheter att sprida europeiska standarder i omvärlden likt som görs i dag inom varuhandeln bli större, vilket underlättar för europeiska producenter. Denna regulativa makt bör inte underskattas, särskilt inte när det gäller det mycket formbara digitala området. Om inte EU sätter standarder på det området kommer andra att göra det.

Sverige bör driva på för utbyggnaden av digital infrastruktur för 5G. Förberedelser bör även göras för nästa generation, 6G. Utbyggnaden av 5G kommer att vara avgörande för att möta behovet av högre överföringshastigheter, större datamängder och bättre kvalitet för mobila enheter. Samtidigt kan vi inte acceptera att 5G-nätet utnyttjas av auktoritära regimer.

Försiktighetsåtgärder bör vidtas för att värna svenska intressen och värderingar. Med tanke på takten i den pågående digitala utvecklingen och de säkerhetsutmaningar som 5G för med sig är det bra att reglerna för vilka aktörer som får släppas in i svenska trådlösa nät nyligen har skärpts. Detta bland annat genom införandet av Moderaternas förslag om att ge Säkerhetspolisen och Försvarsmakten möjlighet att överklaga beviljade tillstånd eller återkallande av tillstånd när det är motiverat utifrån Sveriges säkerhet.

Det saknas en gemensam linje bland de europeiska länderna kring hur man ser på säkerhetsriskerna kopplat till leverantörerna av 5G-nätet. Det är dock bra att EU har tagit fram en strategi för att hindra framtida säkerhetsbrister i EU-ländernas 5G-nät. Planen innehåller inga konkreta åtgärder, men beskrivs som en verktygslåda för hur länder ska kunna porta högriskleverantörer.

Jessika Roswall (M)

Hans Wallmark (M)

Margareta Cederfelt (M)

Boriana Åberg (M)

Cecilia Widegren (M)

Hans Rothenberg (M)

Magdalena Schröder (M)

Tobias Billström (M)

Pål Jonson (M)